

100 ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

(Ομιλία του Η. Γάγαλη Εκπαιδευτικού την Κυριακή 4 Νοεμβρίου 2012 στο Πνευματικό Κέντρο Αγίου Γεωργίου Γρεβενών)

κ. Αντιδήμαρχε ,Συμπατριώτισες συμπατριώτες

Να ευχαριστήσω αρχικά το τοπικό συμβούλιο του χωριού μας που πήρε την πρωτοβουλία αυτή έτσι ώστε και τώρα ,την ύστατη ώρα να κάνουμε το ελάχιστο χρέος μας σ' αυτούς που μας ελευθέρωσαν και αναπνέουμε σήμερα αέρα λευτεριάς.

Όπως προανέφερε και ο καθηγητής-ιστορικός Χρήστος Δρόσος στο διάστημα της ομιλίας του η απελευθέρωση του χωριού μας έγινε σε δυο φάσεις :

Η πρώτη αρχική απελευθέρωση έγινε στις 17 Οκτωβρίου 1912 από τα σώματα εθελοντικά Κρητών και τα δυο τάγματα του Αντισυνταγματάρχη Γενάδη στις 17 Οκτωβρίου 192.Είχε προηγηθεί στις 16 Οκτωβρίου 1912 η αποτυχημένη απόπειρα 70-80 εθελοντών Κρητών να καταλάβουν το χωριό, αλλά συνάντησαν την παγίδα που τους είχε στήσει ο Μπεκέρ με 600-800 περίπου μάχιμους άτακτους.

Η απόπειρα αυτή είχε στοιχήσει τη ζωή σε 4 Κρήτες εθελοντές και σε 7 αμάχους ,κατοίκους του Τσουρχλίου οι οποίοι δολοφονήθηκαν από τις ορδές του Μπεκέρ μεταξύ των οποίων και ο Παπαγιάννης ,ιερέας του χωριού μας με μέλη της οικογένειά του.

Η οριστική απελευθέρωση του Τσουρχλίου έγινε στις 7 Νοεμβρίου 1912 από τον σώμα του Ρώμα με τους γαριβαλδινούς του.

Ας δούμε όμως λίγο πιο αναλυτικά τα γεγονότα. Δυο μέρες μετά την κατάληψη της πόλης καταφθάνει ο Συνταγματάρχης Γενάδης με 2 τάγματα Ευζώνων. Στέλνονται 80 εθελοντές στην κατεύθυνση Τσουρχλίου με επικεφαλής τους καπετάν-Μανώλη Νικολούδη και τον Ιωάννη Μαυρογένη με υπαρχηγό τον Ιωάννη Ποντικάκη. Στο Τσούρχλι υπήρχαν πληροφορίες ότι είχαν συγκεντρωθεί οι Τούρκοι στρατιώτες με τους χωροφύλακες έχοντας επικεφαλής τον περίφημο Bekir Fikri Yarbey που κατάγονταν από το χωριό μας.Είχε οχυρωθεί στη λοφοσειρά που είναι χτισμένο το χωριό και πίστευε ότι μπορούσε να προβάλει αντίσταση με 600-800 άτακτους οι οποίοι προέρχονταν από τους Βαλαάδες της περιοχής,80 περίπου χωροφύλακες των Γρεβενών και στρατιώτες που εγκατέλειψαν αμαχητί την μεθοριακή γραμμή.

Ο Μπεκέρ είχε φροντίσει να μοιράσει όπλα και πολεμοφόδια σε μεγάλες ποσότητες στα χωριά με μικτό και με αμμιγή μουσουλμανικό πληθυσμό στην περιοχή Γρεβενών.

Σε κάθε χωριό από τα παραπάνω μπαίνοντας οι Κρήτες είχαν σαφείς εντολές αν δεν αντιστέκονταν να μάζευαν τα όπλα από τους Βαλαάδες και στη συνέχεια να μην τους πείραζαν καθόλου. Αν όμως αντιστέκονταν θα άλλαζαν στάση απέναντί τους .Γενικά όμως όπως εξελίχτηκαν τα πράγματα οι Βαλαάδες δεν είχαν σκοπό να αντισταθούν στα περισσότερα χωριά αποδεχόμενοι τη νέα κατάσταση.

Η πρώτη απόπειρα κατάληψης του Τσουρχλίου από 80 Κρήτες σηματοδεύτηκε από οδομαχίες μέσα στην κωμόπολη Τσουρχλίου στις 16 Οκτωβρίου 1912. Με την είσοδο των Κρητών οι Έλληνες κάτοικοι του χωριού πανηγύρισαν την έλευση των απελευθερωτών όπως αναφέραμε παραπάνω, μη γνωρίζοντας το μυστικό σχέδιο του Μπεκέρ-αγά. Είχε σχεδιάσει αιφνιδιαστική επίθεση μέσα στον οικισμό. Κρυμμένοι οπαδοί του από τα σπίτια άρχισαν να πυροβολούν, πέφτουν νεκροί 4 Κρήτες οι 3 στις 16 Οκτωβρίου 1912: (ο φοιτητής Παντελής Χατζηδάκης από το Ρέθυμνο, ο Ιωάννης Βιολάκης από την Κίσσαμο Χανίων πατέρας 8 παιδιών, ο Μανώλης Μαυράκης από το Γαλατά και ο Μάρκος Σπανουδάκης στις 17 Οκτωβρίου 1912 από την Κίσσαμο Χανίων) και τραυματίζονται σοβαρά άλλοι δυο (ο Ιωάννης Ποντικάκης και ο Μιχάλης Μαλανδρής στον πνεύμονα). Οι υπόλοιποι με τους επικεφαλής τους συμπύσσονται και οπισθοχωρούν συντεταγμένα στο Κουντσικιώτη (Ελεύθερο γηγενών). Με τη φυγή των Ελλήνων οι άνθρωποι του Μπεκέρ προβαίνουν σε αντίποινα και καταστροφές: πυρπολούν το σπίτι του ιερέα Ιωάννη Παπαγιάννη. Σκοτώνουν το γιό του Βασίλη, τον ίδιο τον παπά γιατί πρώτος αυτός πανηγύρισε με την έλευση των Ελλήνων ,σύμφωνα δε με τον Γιώργο Μυλωνά ο παπάς περιέθαλψε Κρητικό τραυματία στις μάχη της 16^{ης} Οκτωβρίου, την εγγονή του Σοφία (ετών 7),το Χρήστο Ροβύθα και τη σύζυγό του. Στο σπίτι του Νικόλαου Γκέντσιαγα σκοτώνουν τον ίδιο και ένα τραυματία οδηγό των εθελοντών από τα Χάσια, που τον πήρε μέσα για να τον περιθάλψει.

Τα βαθύτερα αίτια που οι άνθρωποι του Μπεκέρ ξέσπασαν στον ιερέα Παπαγιάννη σαφώς και ήταν η εθνική του δράση στη διάρκεια του Μακεδονικού αγώνα που προηγήθηκε (1904-1908).

Μαθαίνοντας τα δυσάρεστα αυτά γεγονότα ο Γενικός Αρχηγός Κατεχάκης διέταξε οργανωμένη ελληνική δύναμη να κατευθυνθεί προς το Τσούρχλι. Είχε προηγηθεί ομιλία του Μητροπολίτη Αιμιλιανού Β΄ η οποία εμπύχωσε τους Κρήτες με τον πύρινο λόγο του.

Την επομένη 17 Οκτωβρίου 1912 ο Γενικός Αρχηγός Γεώργιος Κατεχάκης με τον καπετάν-Μακράκη και τον καπετάν-Ζουδιανό κινήθηκαν για να ενισχύσουν τις δυνάμεις στην επίθεση κατά του Τσουρχλίου. Δύο τάγματα ευζώνων, μαζί με τα εθελοντικά σώματα υπό τον Γενικό Αρχηγό Γεώργιο Κατεχάκη ήταν αρκετά για την επίθεση αυτή. Ο Λοχαγός Γ. Τόμπρας αναλαμβάνει την οργανωμένη πλέον επίθεση για την κατάληψη του Τσουρχλίου. Ο Μπεκήρ παρατηρώντας τις κινήσεις και καταλαβαίνοντας ότι ήταν ανόητο να προβάλλει αντίσταση παίρνοντας τους δικούς του στρατιώτες οπισθοχωρεί στη Λαψίστα (Νεάπολη Βοΐου). Στα χέρια των Ελλήνων πέφτουν η μάνα του και η γυναίκα του, αλλά η συμπεριφορά των Κρητών απέναντί τους ήταν άγιογη. Πυρπολείται η τουρκική συνοικία του Τσουρχλίου, σκοτώνεται ο αδερφός του Μπεκήρ Τζέλιος.

Σταδιακά απελευθερώνεται όλη η περιοχή Ηρακλεωτών από τον Παύλο Γύπαρη ο οποίος καταλαμβάνει το Κρύφτσι και τη Μηλιά. Πιο νωρίς παραδίνονται στον Βολάνη το Γκομπλάρ (Μυρσίνα), και το Ντοβράτοβο (Βατόλακκος).

Τη νύκτα της 3^{ης} προς 4^η Νοεμβρίου 1912 λίγο πριν την πολιορκία της Σιάτιστας από τους Τούρκους ο Μπεκήρ με τους πιστούς του οπαδούς επιστέφει στα Γρεβενά. Τρόμος καταλαμβάνει τον ελληνικό πληθυσμό ο οποίος εγκαταλείπει την περιοχή φοβούμενος αντεκδίκηση και κατευθύνεται προς το Βελμίστι και την Καλαμπάκα. Ο Μπεκήρ ανακαταλαμβάνει την πόλη επιτιθέμενος νύχτα και εκμεταλλευόμενος την ασθενή της φύλαξη. Οι συστρατιώτες του λεηλατούν τα μαγαζιά κάποια απ' αυτά τα καίνε και παίρνουν μαζί τους και το στρατιωτικό Αρχείο πηγαίνοντας το αργότερα στο Μοναστήρι. Αυτό όμως κράτησε για λίγο.

Η Σιάτιστα που είχε οχυρωθεί από τον Αντισυνταγματάρχη Υπίτη και έχοντα υπερασπιστές λόχο Κρητών δασκάλων δεν έπεσε στα χέρια των Τούρκων που την πολιορκήσαν με τον Μεχμέτ Πασά και τον Μπεκήρ-Αγά. Αυτό το γεγονός (η αποτυχία κατάληψης της Σιάτιστας) ανάγκασε τον Μπεκήρ οριστικά και αμετάκλητα να οπισθοχωρήσει μετά τις 4 Νοεμβρίου 1912 για να μην κυκλωθεί από τον ελληνικό στρατό.

Έτσι η οριστική απελευθέρωση της περιοχής συντελείται μετά τη μάχη της Σιάτιστας η οποία ήταν καθοριστική για την απελευθέρωση των περιοχών Γρεβενών, Βοΐου και Καστοριάς.

Στην οριστική εκκαθάριση και απελευθέρωση της περιοχής Γρεβενών παίρνει μέρος κι ο Α. Ρώμας ορμώμενος από τη Σιάτιστα με τους Γαριβαλδινούς του. Στις 5 Νοεμβρίου 1912 ο Αντισυνταγματάρχης Ηπίτης, υπερασπιστής της Σιάτιστας, διατάσει τον αρχηγό των Γαριβαλδινών Αλέξανδρο Ρώμα την επομένη να περάσει το γεφύρι του Πασά με όλη του τη δύναμη να καταλάβει και να αφοπλίσει εκ νέου τα χωριά Σούμπινο και Κρύφτσι. Στη συνέχεια να εγκατασταθεί στο Τσούρχλι και στο Κρύφτσι έχοντας αποστολή την παρεμπόδιση και απόθεση κάθε βοήθειας, την οποία ήθελαν να στείλουν από την Ανασέλιτσα (Λειψίστα) στον εχθρό στα Γρεβενά, επιτηρώντας μαζί τη γέφυρα δίπλα στην Πανάρετη, του αμαξιτού δρόμου Γρεβενών-Ανασέλιτσας.

Ο Αλέξανδρος Ρώμας αναφέρει στις 7 Νοεμβρίου 1912 ότι κατέλαβε τα χωριά Τσούρχλι, Κρύφτσι και Σούμπινο χωρίς μάχη, όπλα ότι δεν βρέθηκαν και ότι οι κάτοικοι των χωριών τον υποδέχθηκαν με ενθουσιασμό κι ότι τους περιποήθηκαν πολύ, στέλνει δε ορισμένη δύναμη να καταλάβει τη γέφυρα Πανάρετης¹.

Λίγα λόγια για τους Γαριβαλδινούς ή Γαριβάλδηδες ονομάζονταν Ιταλοί πολεμιστές που συγκρότησαν εθελοντικό στρατιωτικό σώμα λεγόμενο άλλοτε Φάλαγγα Γαριβαλδινών άλλοτε Τάγμα Γαριβαλδινών ή Σώμα Γαριβαλδινών. Λέγονταν επίσης και "ερυθροχίτωνες" από το χρώμα του χιτωνίου που έφεραν. Το όνομά τους προέρχεται από τον ιδρυτή του εθελοντικού αυτού σώματος τον Ιταλό πατριώτη Τζιουζέπε Γκαριμπάλντι.

Ποιος από μας γνωρίζει ότι στην περιοχή μας έδρασε πολεμώντας ο Κυριάκος Μητσοτάκης ιδρυτής και εκδότης της εφημερίδος «Κήρυξ» των Χανίων, παππούς του σημερινού βουλευτή Κυριάκου Μητσοτάκη. Ο Κυριάκος Μητσοτάκης, ανιψιός του Ελευθερίου Βενιζέλου, έλαβε μέρος σε δίκες ως στρατοδίκης, καθότι ήταν δικηγόρος.

¹ Ημερολόγιο Ηπίτη Βόρειος Ελλάς, Οκτώβριος-Νοέμβριος 1930, φύλα 180-183, σ.2.

Μερικά από τα ονόματα των απελευθερωτών μας ηρώων: Δικόνυμος ή Μακρής, Καραβίτης, Καούδης, Δεληγιαννάκης Σεϊμένης, Μανώλης Νικολούδης, Ιωάννης Μαυρογένης, Γεώργιος Κατεχάκης, Παύλος Γύπαρης.

Ας αφήσουμε όμως τους αυτόπτες μάρτυρες και πρωταγωνιστές των ιστορικών αυτών γεγονότων να μιλήσουν. Ο Γεώργιος Μυλωνας από τη Μακρυνίτσα της Μαγνησίας αναφέρει σε βιβλίο του το 1913: «Μετά μακράν πορείαν φθάσαμεν εις Γρεβενά διελθόντες νοτίως του χωρίου Ελευθεροχώρι, το οποίον είναι ιδιοκτησία του κ. Μπούσιου.

Εις Γρεβενά μας ανέμενεν ενθουσιώδης υποδοχή. Όλοι σχεδόν οι κάτοικοι της κωμοπόλεως με σημαίας και ψάλλοντες εθνικά τραγούδια εξήλθον πέραν του πόταμου και μας υποδέχθησαν συνοδεύσαντες ημάς εν ζητωκραυγαίς μέχρι της πλατείας του χωρίου, όπου εφθάσαμεν την 6ην εσπερινήν ώραν.

Εις την πλατείαν ο Μητροπολίτης Γρεβενών μετά των ιερέων εδεήθη εις τον Ύψιστον υπέρ της επικρατήσεως των ελληνικών όπλων, κατόπιν αφού διήλθομεν την πλατείαν εν στρατιωτική παρατάξει κατεσκηνώσαμεν εις τα παραχωρημένα παρά της αρμοδίου επιτροπής σχολεία και οικήματα.

Δεν είχε παρέλθει αρκετή ώρα και ηκούσθησαν διαπεραστικά οιμωγαί γυναικοπαίδων προερχόμεναι εκ του χωρίου Τσούρχλη τα όποια προσπαθούσαν να διαφύγουν την σφαγήν των υπό των ορδών του Μπεκηρ -αγά. Η χαρά μας είχε φθάσει εις το κατοκόρυφον διότι τα ανταρτικά σώματα ήθελον επί τέλους συναντηθή την επομένην με τον εχθρόν, ιδού λοιπόν τι συνέβαινε.

Ο γνωστός πλέον καταστάς διά τας ληστρικές πράξεις του Μπεκηρ-αγάς μαθών την εισβολήν ανταρτικών σωμάτων Ελληνικών εις Γρεβενά, εγκατέλειψε την πόλιν ταύτην και ήρχισεν οχυρούμενος εις το χωρίον Τσούρχλη, ένθα ενόμιζεν. μεταχειριζόμενος το ανωτέρω χωρίον ως προπύργιον, ότι θα εύρισκεν εκεί πεδίον δράσεως.

ΠΟΙΟΣ Ο ΜΠΕΚΗΡ-ΑΓΑΣ—ΠΟΙΑ ΤΑ ΟΡΓΙΑ ΤΟΥ

Πριν εισέτι εισέλθουμεν εις την ανιστόρησιν των γεγονότων πρέπει προηγουμένως να σημειώσομεν ότι τα υπό την γενικήν αρχηγίαν του κ. Κατεχάκη ανταρτικά σώματα ήσαν τα του Μαυρογένους, Βολάνη, Γύπαρη, Καούδη, Παπαμαλέκου, Δεληγιαννάκη, Μακρή, Καραβίτη, Νικολούδη, Ζουδιανού και του λεοντοκάρδου Μιχαήλ Μακράκη (βουλευτού) όπερ πάντοτε ηκολούθει τον αρχηγόν.

Την προηγουμένην της αφίξεως μας εις Γρεβενά, δυο εκ των ανωτέρω ανταρτικών σωμάτων τα υπό τον Μαυρογένην και Ποντικάκη πληροφορηθέντα, ότι ο πολύς Μπεκηρ-αγάς ευρίσκετο κάπου εκεί πλησίον, κατηθύνησαν εις το χωρίον Τσούρχλη. Το χωρίον τούτο κείται εις απόστασαν 4 σχεδόν ωρών από των Γρεβενών ήτοι μεταξύ Γρεβενών και Λιαψίστης επί λόφου οχυρού οπωσδήποτε, έχει δε 200 οικίας εκ των οποίων αι ημίσεις μεν είναι Ελληνικαί αι δε λοιπαί Τουρκικαί. Η Τουρκική συνοικία κειμένη όπισθεν οροπεδίου, χωρίζεται δια αυτού από της Ελληνικής. Το Τσούρχλη είναι η πατρίς του Μπεκηρ-αγά.

Την 16ην λοιπόν Οκτωβρίου τα δύο προμνημονευθέντα σώματα έφθασαν περί ώραν δεκάτην πρωινήν εις το χωρίον Τσούρχλη και ηρώτησαν τον πρώτον τυχόντα ιερέα εάν υπάρχωσι και που Τούρκοι στρατιώται ή Τουρκαλβανοί πλατσικολόγοι. Εις την βεβαίωσιν του ιερέως ότι ουδείς Τούρκος οπλίτης υπήρχεν, οι αντάρται προχώρησαν προς την Τουρκικήν συνοικίαν, όπως αποπλίσωσι τους κατοίκους. Αίφνης όμως ομοβροντία Μάουζερ εκ των παραθύρων εξέπληξαν τους αντάρτας, οίτινες προ απρόοπτου ευρεθέντες παρετάχθησαν εις μάχην, καταλαβόντες οχυράς θέσεις ήρχισαν και ούτοι πυροβολούντες κατά των οικιών. Όταν δε κατέλαβον υψώματα τινά δεξιά του χωρίου τότε η μάχη εγενικεύθη και το πυρ εξακολούθησε μέχρι νυκτός. Κατά την αιφνηδίαν ταύτην επίθεσιν εφονεύθη ο Κρής Χατζηδάκης φοιτητής και ένας άλλος, ετραυματίσθη δε σοβαρώς και ο καπετάν Ποντικάκης.

Κατά την διάρκειαν της μάχης οι Χριστιανοί κάτοικοι του χωρίου έντρομοι κατέφυγαν εις τα Γρεβενά, πολλοί δε εξ αυτών εκλείσθησαν εις την οικίαν του προύχοντος Αναγνώστη Φάσα. Ο Μπεκήρ αγάς όμως μη θέλων να λησμονήση το έργον του επυρόλησε την οικίαν του Παπαγιάννη ιερέως και κατεκρεούργησε την εκ 5 μελών οικογένειάν του.

Ενώ δε ημείς είχομεν σκοπόν να παραμείνομεν επι δύο ημέρας εις τα Γρεβενά με τον σκοπόν, όπως συγκεντρωθώμεν και από κοινού να προχωρήσωμεν, η άφιξις των γυναικοπαίδων του χωρίου Τσούρχλη εις Γρεβενά και του τραυματισθέντος Ποντικάκη μετέβαλε την προθεσίν μας.

Αμέσως παρά του αρχηγού εδόθη διαταγή εις όλα τα σώματα ίνα συγκεντρωθούν εις ορισμένον μέρος των Γρεβενών, καθότι μετά πεντάωρον ανάπαυσιν θά εξηρχόμεθα προς καταδίωξιν του Μπεκήρ και των συντρόφων του. Ο Μπεκήρ κατά τον εποχήν εκείνην ηγείτο 70-80 χωροφυλάκων των Γρεβενών και 400 χωρικών και Αλβανών προχείρους στρατολογηθέντων.

Την πρωίαν (ώραν 3ην) της 17ης Οκτωβρίου ξεεκινήσαμεν διευθυνόμενοι εις Τσούρχλη, όπου θα

επιτεθέμεθα κατά του Μπεκηρ-αγά. Πρέπει να σημειωθεί, ότι εις Γρεβενά την προηγουμένη είχαν φθάσει και δύο τάγματα ευζώνων υπό τον ταγματάρχη Γεννάδη, ο οποίος και μας ηκολούθει εις απόστασιν 2500 μέτρων ευρισκόμενος πάντοτε εις παράταξιν μάχης. Μόλις ό Μπεκήρ αντελήφθη την παρουσίαν του σώματός μας ήρχισεν αμέσως διά εσπευσμένων συνθηματικών σαλπισμάτων να τακτοποιή τας προφυλακάς του.

Η ΦΥΓΗ ΤΟΥ ΜΠΕΚΗΡ ΑΓΑ

Η παράταξις των ανταρτικών σωμάτων υπό του αρχηγού μας κατά την ώραν της μάχης ήτο τόσον τελεία που και οι στρατηγικώτεροι ακόμη στρατηγοί θα την εθαύμαζον. Ακριβώς δε αύτη η θαυμασία παράταξις προξένησεν τον μεγαλύτερον τρόμον εις τον Μπεκήρ και εις τους περί αυτόν, οι οποίοι ετράπησαν εις άτακτον φυγήν ευθύς ως αντηλλάγησαν οι πρώτοι πυροβολισμοί ζητήσαντες να σώσωσι την ζωήν των εις αποκρύφους χαράδρας · ήτο τοιαύτη δε ή φυγή των οπαδών του Μπεκήρ ώστε και 50 εκ των ημετέρων άνδρων αν τους κατεδίωκον εξάπαντος θα τους συνελλάμβανον όλους ζώντας. Ουδείς κάλαμος δύναται να περιγράψη την χαράν και τον ενθουσιασμόν μας τον οποίον ησθάνθημεν κατά την στιγμήν της ενάρξεως του πυρός, διότι το πρώτον ήδη μετά τόσας ταλαιπωρίας εβαπτιζόμεθα εις το πυρ. Μετά μίαν ώραν από της ενάρξεως της μάχης, καθ' ην ηγουμένου αρχηγού λεοντοκάρδου οι Κρήτες επετέθησαν κατά του χωρίου, βλέπωμεν μακρόθεν δια των διόπτρων τα γυναικόπαιδα διά ατραπού τίνος να τρέπονται έντρομα εις άτακτον φυγήν. Έφοδος γενική διατάσσεται τότε παρά του αρχηγού εκ των τριών σημείων της επιθέσεως, πρώτος δε εισέρχεται εις την χριστιανικήν συνοικίαν ο Ιωάννης Μακράκης αδελφός του καπετάν Μακράκη μετά του αρχηγού και των λοιπών συντρόφων. Δεν γνωρίζω αν ο υπό τον Γεννάδη τακτικός στρατός εκεί όπου ευρίσκετο εις απόστασιν 2500 μέτρων από του χωρίου εκράτει καλώς ή κακώς την θέσιν του.

Η αλήθεια είναι ότι ημείς δεν ηδυνήθημεν να καταδιώξωμεν τους φεύγοντας οπαδούς του Μπεκηρ, διότι έχοντες υπ' όψιν προηγουμένης απιστίας των Τούρκων, ηρκέσθημεν πρώτον να περιζώσομεν το χωρίον και έπειτα εισερχόμενοι εντός αυτού να ερευνήσωμεν τας οικίας.

Κατά την έρευναν ημών εις διαφόρους οικίας του χωρίου εύρομεν περί τους εξήκοντα οπαδούς του Μπεκήρ-αγά οι οποίοι μη προφθάσαντες να φύγουν, είχαν επιμελώς κρυφθή, άπαντας τούτους συνελάβομεν και προχείρου δικαστηρίου συσταθέντος κατεδικάσαμεν αυτούς εις ανάλογον των εγκλημάτων των ποιήν.

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΗΣ ΤΙΓΡΕΩΣ

Εις απόστασιν 20 μέτρων από του χωρίου και μέσα σ' ένα χανδάκι είχε κρυβή ολόκληρος η οικογένεια του Μπεκήρ αποτελουμένη από τον αδελφόν του μετά της συζύγου του, και των τέκνων ηλικίας 12-13 ετών, και από την μητέρα του, μη προφθασάσης ν' ακολουθήση τους λοιπούς κατοίκους.

Την οικογένειαν της τίγρεως ταύτης αντελήφθη κεκρυμμένην ομάς ανταρτών κατά της οποίας και επυροβόλησεν ο αδελφός του Μπεκήρ και εφόνευσεν ένα μέλος της ομάδος αυτής. Οι λοιποί αντάρται ιδόντες, ότι είχαν να κάμουν με άνθρωπον μη συναισθανόμενον την θέσιν του αντεπυροβόλησαν και τον εφόνευσαν, μεθ' ό η μήτηρ του Μπεκήρ και ή νύμφη μετά των δύο τέκνων της, κραυγάζοντες «τεσλίμ τεσλίμ» ήχθησαν αιχμάλωτοι προ του Γενικού αρχηγού, ο οποίος τοποθετήσας αυτάς εις μίαν των χριστιανικών οικογενειών περιέβαλε με πρωτοφανείς περιποιήσεις, εκδόσας προς τούτοις και προκήρυξιν, ότι ήθελε τιμωρήσι αυστηρώς πάντα όστις ήθελε παρενοχλήσει οπωσδήποτε αυτάς.

ΣΠΑΡΑΞΙΚΑΡΔΙΟΝ ΘΕΑΜΑ

Σιγή νεκρική επεκράτει εις την Χριστιανικήν συνοικίαν, του χωρίου, αι δε θύραι και τα παράθυρα όλων ανεξαιρέτως των οικιών ήσαν ερμητικώς κεκλεισμένα ενώ εις την Τουρκικήν οι άνδρες προέβαινον εις γενικήν έρευναν όλων των οικιών. Κατά την έρευναν ταύτην ευρέθημεν προ σπαραξικάρδιου θεάματος, μέσα σ' ένα σπίτι ενός των κατοίκων 400 και πλέον γυναικόπαιδα εφώναζον ψιθυριστά, έτίλλον τας τρίχας των και έπρατταν κάθε τι που εφανέρωνε την απελπισίαν και από στιγμής εις στιγμήν περιέμενον από τα χέρια του Μπεκήρ-αγά να τους προσφερθή άγριος ο θάνατος.

Όλον αυτό το πλήθος των γυναικόπαιδων διά προτροπών προσεπάθει να παρηγόρηση ο σχεδόν νοικοκύρης του χωρίου Αναγνώστης Φάσας, εις του οποίου την οικογένειαν είχαν καταφύγει. Η ταραχή και ό τρόμος ο οποίος είχε καταλάβει τας Χριστιανικάς οικογενείας, δεν περιγράφεται.

Ήτο αδύνατον να τας καταπείσει κανείς ότι ο Ελληνικός στρατός πλέον είχε καταλάβει το χωρίον των, και να τοις συστήσει ότι ουδέν πλέον έχουσι να φοβούνται. Προς επιβεβαίωσιν των λεγομένων μας, προτείναμε εις τον ιερέα του χωρίου να προσαχθή προ του οροπεδίου του χωρίου ευρισκομένου αρχηγού μας ίνα και ιδίοις όμμασι ιδή ότι το χωρίον των ότι πλέον θα ακυβερνάτο από τους Ελληνικούς νόμους. Όταν παρουσίαση ο ιερεύς, ό Γενικός αρχηγός του εξήτησεν εξηγήσεις διότι την προηγουμένων της μάχης ερωτηθείς υπό των ανταρτών, εάν εντός του χωρίου υπάρχον Τούρκοι, απήντησε αρνητικώς, ψευδόμενος ούτω. Ο ιερεύς εδικαιολογήθη ειπών, ότι ούτω είχε αναγκασθή υπό του Μπεκήρ να ειπή, άλλως θα κατεσφάζετο όπως κατεσφάγη αγρίως και απανθρώπως και ο άλλος ιερεύς του χωρίου μεθ' όλης της οικογενείας του, ο οποίος ηθέλησε να περιποιηθή αντάρτην τραυματίαν την προηγουμένην. Μετά παρέλευσιν μιας ώρας από της καταλήψεως του χωρίου έφθασεν ο υπό τον κ. Γεννάδην στρατός, ο όποιος εξεχύθη αμέσως εις την λεηλασίαν των πολυπληθών ορνιθώνων του χωρίου, ενώ αι οικίαι ήρχισαν να παραδίδονται εις τας φλόγας.

Κατά την λεηλασίαν του ανωτέρου χωρίου ευρέθησαν και πλείστα όσα αντικείμενα οικιακά Θεσσαλικά, λεία του πολέμου 1897.

Η οικία του Μπεκήρ-αγά εν η κατώκει ο πατήρ του και η μήτηρ του αν και πολύ πενιχρά εξωτερικώς, εσωτερικώς ήτο πολύ πλουσία εστολισμένη με έπιπλα πολυτελή και εις τας διπλανάς αποθήκας της ο Μπεκήρ είχε συναθροίσει το μεγαλύτερον ποσόν των γεννημάτων.

Τα γεννήματα εφρουρούντο διαταγή του αρχηγού όπως χρησιμεύσωσι αργότερον ως τροφή του στρατού όταν όμως την επομένην αναχωρούμεν εκ του χωρίου και επείσθημεν ότι θα αφεθούν λεία του τυχόντος, εθέσαμεν φωτιά εις αυτά καθώς και εις όλο το σαραβαλιασμένο σπίτι του, μέσα εις το οποίον εγεννήθη και εξετράφη το τέρας αυτό.

Εις την οικίαν του Μπεκήρ ανευρέθη και πάλα αρχαία με επίχρυσον λαβήν και ολοκέντητη με εξ αργυροπλέγματος θήκη, η σπάθη αύτη εδωρήθη εις τον Αρχηγόν προς ανάμνησιν υπό του ανευρόντος αυτήν Ιωάννη Πολυχρονάκη.

Την επομένην εγένετο η κηδεία του τόσον αγρίως δολοφονηθέντος ιερέως και ολοκλήρου της οικογενείας του. Την κηδείαν παρηκολούθησεν πλήθος χωρικών καταφθάντων εκ των πέριξ χωρίων μετά των ιερέων.

Η κηδεία του ιερέως υπήρξε πάνδημος καθ' όσον ο δολοφονηθείς υπήρξε πάντοτε το προπύργιον του Ελληνισμού εις την περιφέρειαν εκείνην.

Κατά την ανωτέρω περιγραφείσαν μάχην εκ μεν των ημετέρων εφονεύθησαν δυο, εκ δε των Τούρκων 17 εκτός των 70 των συλληφθέντων ζώντων. Ενώ παραμένομεν εν Τσούρχλη ήρχισαν καταφθάνουσαι διάφοροι επιτροπαί Οθωμανών και χριστιανών εκ των πέριξ χωρίων δηλούσαι υποταγήν εις τον Αρχηγόν μας.

Επιτροπή δε αφιχθείσα εις το χωρίον Τσοτίλη παρεκάλεσεν τον Αρχηγόν, όπως συντόμως αποστείλη ένα εκ των σωμάτων εις το χωρίον των καθ' ότι ηπειλείτο τούτο παρά τού Μπεκήρ. ότι θα παρεδίδετο εις τας φλόγας ομού με το υπάρχον εκεί Ελληνικόν Γυμνάσιον μετά των εν αυτό 150 μαθητών και καθηγητών του»².

Ο ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΑΖΕΠΗΣ ΟΔΗΓΕΙ ΣΤΡΑΤΟ & ΕΘΕΛΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΛΙΑΨΙΣΤΗΣ.

Τα εθελοντικά σώματα επιχειρούν να κατευθυνθούν στη Λιαψίστα (Νεάπολη Βοΐου) για να την καταλάβουν. Ένας δικός μας άνθρωπος ανέλαβε να τους οδηγήσει. Να τι μας λέει ο Γεώργιος Μυλωνάς: «Ως οδηγός μας εχρησίμευεν ο εκ του χωρίου Τσούρχλη Χρήστος Γαζέπης γνωστός δια τα πατριωτικά του αισθήματα ο Γαζέπης αυτός και άλλοτε εχρημάτισεν ως οδηγός ανταρτικών σωμάτων και ιδίως του υπό τον κ. Στυμοναρά λοχαγόν σήμερα, σώματος.

Υπό την οδηγίαν λοιπόν αυτού του Γαζέπη ανήλθομεν λοφοσειράς τινάς προτιθέμενοι να μεταβώμεν εις το χωρίον Πιλουρί.

Τα ονόματα των νεκρών Κρητών να αναγραφούν στα μνημεία των χωριών όπου έπεσαν. Δρόμοι των χωριών αυτών να πάρουν τα ονόματά τους.

² Μυλωνάς Γ.(1913) Η Δράσις των ανταρτικών σωμάτων εν Μακεδονία κατά τον πόλεμον του 1912-1913,σ.σ.8-17.Εν Βόλω, τύποις «Η Θεσσαλία».

Πρέπει κάθε τιμή στους εθελοντές αυτούς στρατιώτες που πολέμησαν και απελευθέρωσαν την περιοχή μας, δρώντας με κίνδυνο της ζωής τους εγκαταλείποντας τη θαλπωρή του σπιτιού τους και των οικείων τους.

Στα ελάχιστα έξοδα που θα πιάσουν τόπο κ. Αθανάσιε Καραγιάννη Αντιδήμαρχε επί των Οικονομικών του Δήμου Γρεβενών είναι η κατασκευή ενός λιτού μνημείου για τους Κρήτες και αμάχους που έπεσαν το 1912 στη διάρκεια του απελευθερωτικού μας αγώνα. Είναι το ελάχιστο που τους οφείλουμε έχω την άποψη.

ΟΙ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ ΗΓΕΤΕΣ ΤΟ 1912 ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΓΡΕΒΕΝΩΝ-ΑΝΑΣΣΕΛΙΤΣΑΣ

Γεώργιος Κατεχάκης (Ηράκλειο 1881-1939)

Γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης το 1881. Πατέρας του ήταν ο στρατηγός Απόστολος, παππούς του ο Χατζή Μιχαήλ Κατεχάκης. Εκεί πήγε σχολείο και τέλειωσε το γυμνάσιο. Κατατάχτηκε στην Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, από την οποία αποφοίτησε με βαθμό ανθυπολοχαγού το 1902.

Πήρε μέρος στον Μακεδονικό Αγώνα τα έτη 1904 και 1905. Ήταν αρχηγός του σώματος των Κρητών Εθελοντών και έφερε το ψευδώνυμο «Καπετάν Ρούβας». Έδρασε κυρίως στις περιφέρειες Φλώρινας, Καστοριάς και Μοναστηρίου. Ο Κατεχάκης σημείωσε εντυπωσιακές επιτυχίες ενάντια στους Βουλγάρους, με αποκορύφωμα την περίφημη ενέδρα στο Σκλήθρο.

Το 1912-1913 λοχαγός έλαβε μέρος στους βαλκανικούς πολέμους ως γενικός αρχηγός των εθελοντικών σωμάτων της Μακεδονίας και ως επιμελητής της μεραρχίας Ηπείρου.

Το 1916, ταγματάρχης τότε, διορίστηκε επιτελάρχης της 9ης Μεραρχίας στη Θεσσαλονίκη και πήρε μέρος στο εθνικό κίνημα της Θεσσαλονίκης που ανέτρεψε το Βασίλειο. Διορίστηκε προσωπάρχης της Υπουργείου Στρατιωτικών, και το επόμενο έτος επιτελάρχης του σώματος στρατού εθνικής αμύνης. Απεστάλη με την υπογραφή ανακωχής στην Κωνσταντινούπολη, όπου και ανέπτυξε πλούσια δράση σε θέματα πληροφοριών και δολιοφθοράς.

Αποστρατεύτηκε το 1920 παραμένοντας σε αποστρατεία μέχρι το 1922, όταν επανήλθε ως Γενικός Διοικητής Θράκης. Αποστρατεύτηκε εκ νέου το 1923 με τον βαθμό του υποστράτηγου και εκλέχτηκε βουλευτής Ηρακλείου γινόμενος το 1924 Υπουργός των Στρατιωτικών στην Κυβέρνηση Θεμιστοκλή Σοφούλη 1924.

Εκλέχτηκε δύο φορές Γεροσιαστής Ηρακλείου, διορίστηκε Διοικητής Κρήτης από την Κυβέρνηση Αλέξανδρου Ζαΐμη το 1928 καθώς και από τον Ιούνιο 1929 στην Κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου Ιουνίου 1929 και για δυο εβδομάδες περίπου το Δεκέμβριο του 1929 στην Κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου Δεκεμβρίου 1929, η οποία τελικά τον διόρισε Υπουργό Στρατιωτικών. Το υπουργείο Στρατιωτικών ανέλαβε για τρίτη φορά στην Κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου 1933. Κατά το Μεσοπόλεμο, ο Κατεχάκης δημιούργησε μαζί με τον Γεώργιο Φεσσόπουλο τις μυστικές υπηρεσίες του ελληνικού κράτους.

Πέθανε στις 22 Απριλίου 1939³

Bekir Fikri Yarbey (Τσούρχλι 1881-Σαρίκαμς 1914)

Ο Μπεκίρ αγάς γεννήθηκε το 1881 στο Τσούρχλι (Άγιο Γεώργιο) Γρεβενών και το 1903 ξεκίνησε τη στρατιωτική του καριέρα, αποφοιτώντας από τη Σχολή Πολέμου Μοναστηρίου (σημερινά Bitola). Προβιβάστηκε στο βαθμό του λοχαγού μέσα σε τρία χρόνια, εξαιτίας των διακρίσεών του στους πολέμους της Υεμένης. Τον Δεκέμβριο του 1907 συνδέθηκε με το «Οθωμανικό Κομιτάτο Ένωσης και Προόδου» του κινήματος των Νεοτούρκων. Το 1911 διορίστηκε διοικητής της χωροφυλακής Γρεβενών και στις 26 Σεπτεμβρίου διορίστηκε διοικητής του Τάγματος Εθελοντών και Άμυνας⁴.

Κατηγορήθηκε ως υπαίτιος του θανάτου του Μητροπολίτη Αιμιλιανού Λαζαρίδη. Πυρπόλησε τα Γρεβενά στις 2 Νοεμβρίου 1912. Σκοτώθηκε στη μάχη του Σαρίκαμς (sari kamis) στις 21 Δεκεμβρίου

³ Δημ. Σάββας. Ο στρατηγός Γιώργος Κατεχάκης. Πατρίς, Πρωινή Καθημερινή Εφημερίδα της Κρήτης.

⁴ Νικόπουλος Β(2012) Γρεβενά 80 χρόνια φωτογραφίες 1895-1975, σ.506. Αθήνα.

1914,κατά τη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού πολέμου,στον οποίο συμμετείχε ως διοικητής της 34^{ης} Μεραρχίας Καυκάσου με το βαθμό του Αντισυνταγματάρχη.Μετά το θάνατό του τάφηκε στο Ερζερούμ της ανατολικής Τουρκίας και τιμήθηκε με το βαθμό του Αντιπλοιάρχου.

Διέθετε στο Τσούρχλι βιβλιοθήκη αξιολογή με συγγράμματα στη Γαλλική και Γερμανική γλώσσα⁵. Θέλησε να ιδρύσει στην πατρίδα του ημιγυμνάσιο αλλά πρόλαβε να κάνει μόνο τη θεμελιώσή του στην οποία το λόγο εκφώνησε ο Μάρκος Μπατάρας.

Τη μητέρα του την έλεγαν Χάμκω και ελάμβανε σοβαρά υπόψη τη γνώμη της. Κατηγόρησε τους Έλληνες ότι δολοφόνησαν τον αδερφό του Τζέλιο κι ότι φέρθηκαν απρεπώς στη νύφη του και τη μάνα του κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας τους στα Γρεβενά, κατηγορίες οι οποίες εκ άλλων πηγών δεν επιβεβαιώνονται αλλά αντιθέτως διαψεύδονται όλες.

Δεν θέλησε να κάνει το χωριό του σε αντίθεση με άλλα χωριά γιατί οι Κρυφτσιώτες και Τσουρχλιώτες ήρθαν σε συνεννόηση έτσι ώστε να αποφύγουν τα αντίποινα των επερχόμενων Ελλήνων που φαίνονταν να επικρατούν⁶.

Μετά το ατύχημα της 5^{ης} Μεραρχίας ενθαρρυσμένος επιστρέφει στην περιοχή Ανασέλιτσας και Γρεβενών πυρπολώντας χωριά. Το βράδυ της 3^{ης} προς 4^η Νοεμβρίου 1912 επανακαταλαμβάνει την πόλη των Γρεβενών .Πυρπολούνται σπίτια και καταστήματα τα οποία λεηλατούνται από τους οπαδούς του⁷.

Την 4^η Νοεμβρίου 1912 πολιορκεί τη Σιάτιστα με το Μεχμέτ πασά με δύναμη 3000 ανδρών ,αλλά η Σιάτιστα υπερασπίζεται σθεναρά από το Συνταγματάρχη Ηπίτη, τους Κρήτες εθελοντές, από Σιατιστινούς και κατοίκους του Βοίου που είχαν καταφύγει στη Σιάτιστα.

Στις 10 Νοεμβρίου 1912 κυκλοφορεί προκήρυξη για τον Μπεκήρ στα ελληνικά και στα τουρκικά υπογεγραμμένη από τον αρχιστράτηγο του Στρατού και διάδοχο του θρόνου Κωνσταντίνο με το παρακάτω περιεχόμενο:

ΓΕΝΙΚΟ ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

Προς τας διαφόρους αρχάς των καταληφθέντων μερών και τους κατοίκους.

Ημείς

Γενικός Αρχηγός του Ελληνικού Στρατού στρατηγός Διάδοχος του Ελληνικού Θρόνου Κωνσταντίνος. Έχοντες υπ' όψιν ότι ο Μπεκήρ αγάς εξ Αλβανίας τεθείς επί κεφαλής ενόπλων πολιτών Οθωμανών και σχηματίσας συμμορία προέβη εις εχθροπραξίας ου μόνο κατά του Ελληνικού στρατού, αλλά και ιδιωτών χριστιανών φονεύσας πολλούς εξ αυτών, εμπρήσας τα χωριά αυτών και διαπράξας απείρους ληστρικές πράξεις.

Προκηρύσσομεν

Αμοιβήν δέκα χιλιάδων δραχμών δια την σύλληψιν και παράδοσιν αυτού εις τον Ελληνικόν στρατόν, ή τον φόνον αυτού, εξακριβουμένης, της ταυτότητος του πτώματος επισήμως.

Η αμοιβή αύτη καταβληθήσεται άμα τη πιστοποιήσει της παραδόσεως και της ταυτότητός του, εις τους παραδόσαντες αυτόν υπό του ταμείου της Μεραρχίας εις τμήμα της οποίας θέλει παραδοθή.

Η παρούσα κοινοποιηθήτω δια του τύπου,δια τοιχοκολλήσεως και δια της απ' εκκλησίας αναγνώσεως. Εν Φλωρίνη τη 10 Νοεμβρίου 1912

**ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΔΙΑΔΟΧΟΣ⁸**

Μετά τη μάχη της Σιάτιστα υποχωρεί στη Λιαψίστα και τον ξαναβρίσκουμε να μάχεται στην Κόνιτσα ενάντια στον ελληνικό στρατό⁹. Καταφεύγει στην Αλβανία κι από εκεί στην Κωνσταντινούπολη.

⁵ Κελαϊδής Σ.(1913).*Εθελοντικά Σώματα Κρητών εν Μακεδονία*. (Αθήναι :Βιτσικουνάκη Α.),σ.45

⁶ Ο.π.159

⁷ Ο.π. σσ.128-131.

⁸ Μυλωνάς Γ.(1913) Η Δράσις των ανταρτικών σωμάτων εν Μακεδονία κατά τον πόλεμον του 1912-1913,σ.75.Εν Βόλω, τύποις «Η Θεσσαλία».

